

KIRJOITUKSET

Yhdestoista etappi: Job ja viisi juhlakääröä

Kärsimyksestä selviytyminen

Viikko	Psalmi		Luvut	Sananlaskut
15.8.		11. ETAPPI: JOB ja VIISI JUHLAKÄÄRÖÄ		
33.	79	Job	1-10	17:15-22
34.	80		11-20	23-28
35.	81-82		21-31	18:1-8
36.	83		32-42	9-16

Juhlakääröt

37.	84-85	Laulujen laulu : Pääsiäinen	1-8	16: 20-26
38.	86-87	Ruut : Helluntai Valitusvirret : Temppelin tuho	1-4 1-5	27-33
39.	88	Saarnaaja : Lehtimajanjuhla	1-12	17:1-7
40.	89:1-15	Ester : Purim	1-10	8-14
3.10.		12. ETAPPI: HISTORIA ARKISTOJEN JA NÄKYJEN PERUSTEELLA		

Vanhan testamentin kolmas kokoelma eli Kirjoitukset

Vanhan testamentin Laki sisältää selkeän kokonaisuuden, nimitäin suomalaisen käännöksen Viisi Mooseksen kirjaa. Myös Profeetat sisältää kaksi selkeätä kokoelmaa: Edelliset profeetat eli Joosuan kirja, Tuomarien kirja, 1—2 Samuelin kirja ja 1—2 Kuninkaiden kirja sekä Jälkimmäiset profeetat eli Jesaja, Jeremia, Hesekiel, Hoosea, Joel, Aamos, Obadja, Joonas, Miika, Nahum, Habakuk, Sefanja, Haggai, Sakarja ja Malakia. Sen sijaan kolmas kokoelma sisältää monenlaista aineistoa ja on saanut yleisluontoisen nimen Kirjoitukset, kreikankielessä Pyhät kirjoitukset. Siinä voidaan erottaa omiksi ryhmitteiksi Viisauksikirjallisuus eli Job, Sananlaskut ja Saarnaaja sekä, Viisi juhlakääröä eli Laulujen laulu, Ruut, Valitusvirret, Saarnaaja ja Ester. sekä historia luomisesta jälleenrakennuksen aikaan pakkosiirtolaisuuden jälkeen eli 1—2 Aikakirja, Esra ja Nehemia. Saarnaaja voidaan hyvällä syyllä sijoittaa sekä Viisauksikirjallisuuden joukkoon että Juhlakääröihin, mutta temppelin laulukirjaksi kutsuttu Psalmi ja Raamatun käännöksissä profeettojen joukkoon luettu Danielin kirja eivät kuulu juutalaisilla mihinkään edellä esiteltyyn ryhmään.

Vanhassa suomalaisessa Rekisteriraamatussa on ryhmitelty yhteen Salomon Sananlaskut, Salomon Saarnaaja ja Salomon Korkia Veisu, jotka myöhemmässäkin suomennoksessa sijaitsevat peräkkäin. Tämä viittaa siihen, että Vanhan testamentin jokaisessa kolmessa osassa joku henkilö kohoaa keskeiseksi. Mooseksen hahmo hallitsee Lakia, Daavid nousee Profeettojen sankariksi ja Kirjoituksissa näkyy Salomon perintö. Hänen mukaansa nimettyjen kolmen kirjan lisäksi Kirjoituksista monet liittyvät Salomon temppelin esihistoriaan, vaiheisiin, tuhoon tai jälleenrakennukseen. Monipuoliseen Kirjoitusten kokoelmaan on näin talletettu pyhiä kirjoituksia, jotka on säilytetty sukupolvesta toiseen, vaikka ne eivät kuulu lakiin tai Profeettoihin.

Jobin kirja

Jobin kirjan syvällinen sisältö on antanut aihetta moneen suuntaan käyville selityksille. Jobin onnettomuuksien kurimuksessa ja tuloksettomien lohdutusyritysten keskellä asetetaan vastakkain kunnian

teologia ja ristin teologia. Sielunvihollinen väittää, että Jobin hurskaus liittyy hänen saamaansa siunaukseen kunnian teologian mukaisesti. Sielunvihollisen päättely kulkee suoraviivaisesti: Jos hurskaus tuo siunausta, niin toisaalta siunaus tukee hurskautta, sielunvihollinen päättelee. Siitä pitäisi seurata, että menestyksen loppuminen lopettaa myös hurskauden. Hurskaan Jobin ankara kohtalo antaa mahdollisuuden kysyä kärsimyksen syitä ja tarkoitusta, ja keskustelun edetessä kumoutuu se Raamatussakin esiintyvä ajatus, että ihmisen kärsimys osoittaa hänen rikkoneen Jumalaa vastaan ja ansainneen rangaistuksensa. Kärsivä ihminen voi elää lähellä Jumalaa ristin teologian mukaisesti.

Jobin kirjassa päädytään Jumalan tutkimattoman suuruuden kunnioittamiseen. Job kestää kiusaukset, mutta kaikki hänen lapsensa menettävät henkensä. Osat muuttuvat lopuksi, kun Job rukoilee epäonnistuneiden lohduttajiensa puolesta ja saa taas perhettä ja omaisuutta. Job ei joudu kadotukseen, mutta sielunvihollinen, joka alussa esiintyy Jumalan veroisena keskustelukumppanina, katoaa kokonaan.

Vaikka Jobin kehyskertomuksessa kirjan alussa ja lopussa käytetään Jumalasta nimiä *Elohim* ja *Jahve*, lohduttavissa puheenvuoroissa sanotaan tavallisesti *Eloah*, joka vastaa arabian nimeä *Allah*. Tässä tulee näkyviin kirjan yleisitämainen piirre. Monet vanhan ajan juutalaiset opettajat ovat katsoneet, että Job ei kuulunut Israelin kansaan. Hesekiel mainitsee hänet menneen ajan hurskaana miehenä Nooan ja Danielin rinnalla. Nooaakaan ei kuulu Israelin kansaan vaan sen esi-isiin.

Sananlaskut

Raamatun ajoista alkaen on opetettu, että ihmisen tulee erottaa elämän ratkaisuissa, mikä tie vie hänet tuhoon eli kadotukseen ja mitä tietä kulkemalla hän pelastuu. Kun ihminen saapuu tienhaaraan, hänen on etukäteen aavistettava, mihin kumpikin vaihtoehto johtaa. ”Oi valitkaa tie, joka elämään vie...”, lauletaan tutussa virressä.

Kun Sananlaskuissa puhutaan kahdesta erilaisesta elämästä, ihmistä ei aseteta tienhaaraan, vaan hänelle kuvataan kaksi aivan erillistä ja erilaista tietä. Sananlaskujen opettaja rohkaisee oppilastaan kulkemaan määrätietoisesti oikeaa tietä. Sitä vaeltava nauttii Jumalan suosiota ja hyvien tekojensa hedelmiä. Väärää tietä kulkeva kohtaa Jumalan epäsuosion ja pilaa oman elämänsä ja usein vielä toistenkin. Opetusta havainnollistetaan Sananlaskuissa vertailemalla tyhmää tai hullua viisaaseen tai ymmärtäväiseen. Jokainen käsittää helposti, että nämä kaksi toimivat eri tavoin.

Toisen vastakohtaparin esittelemisen ei onnistu yhtä helposti kahdella sanalla. Edellisen suomennoksen sananlaskuissa verrataan kyllä johdonmukaisesti toisiinsa jumalaton ja vanhurskasta. Vuoden 1992 käänöksessä otetaan kielteiseksi esimerkiksi jumalaton, mutta hänen myönteisestä parikistaan käytetään ehkä vain toiston välttämiseksi monia erilaisia nimityksiä. Häntä sanotaan hurskaaksi, vanhurskaaksi, oikeamieliseksi, hyväksi, syyttömäksi tai nuhteettomaksi. Monet erilaiset vastineet tuovat ehkä paremmin esiin, millaista ihmistä tarkoitetaan kuin se, että tätä sanotaan yksioikoisesti vanhurskaaksi. Samalla ilmenee, miten uudessa suomennoksessa kartetaan sanatarkkaa käännöstä, jossa toistuvasti esiintyvää heprean sanaa vastaa säännöllisesti sama suomen sana.

Kun Sananlaskuissa puhutaan varoittavina esimerkkeinä sekä syntisestä että jumalattomasta, nämä eroavat toisistaan. Syntinen on langennut rikkomalla tiettyä Lain määräystä vastaan. Sen sijaan jumalaton on hylännyt koko Lain, ei vain yhtä kohtaa. Hänen asenteensa Lakia kohtaan ei korjaannu jonkun rikkomuksen hyvittämisellä, vaan jumalattoman tie vie vääjäämättä turmioon.

Sananlaskujen kirjassa todetaan Jumalan kauhistuvan, jos tuomittaessa syntinen vanhurskautetaan ja syytön syyllistetään. Nykyisessä suomennoksessa käännetään tämä sananlasku: ”Vapaus syylliselle, tuomio syyttömälle, kumpakin Herra kammoksuu”. Edellisessä käänöksessä sama ilmaistiin: ”Syyllisen syyttömäksi ja syyttömän syylliseksi tekijä ovat kumpikin Herralle kauhistus.” Tämän mukaan syyllinen pitää todeta syylliseksi, ja syytöntä ei saa pitää syyllisenä. Tuomarin tulee oikeudessa julistaa lain rikkoja syylliseksi ja määrätä hänelle hänen ansaitsemansa rangaistus. Sen sijaan hänen tulee vapauttaa syytön. Sananlaskussa varoitetaan siis siitä, että joku tuomari julistaisi jumalattoman vanhurskaaksi tai vanhurskaan jumalattomaksi. Jos näin tapahtuisi, luhistuisi koko jumalallisen oikeudenmukaisuuden periaate, jota Sananlaskut aivan jankuttamalla opettaa.

Jumalattomalta edellytetään Sananlaskuissa niin perusteellista muutosta, että tilanne vaikuttaa jo toivottomalta. Kun oma kehityksemme vanhurskaammaksi tuntuu polkevan paikallaan ja Jumalan rangaistus pelottaa, ratkaisevan helpotuksen tuo vanhurskauttamista tarkoittava sana alkukielisessä heprealaisessa Vanhassa testamentissa. Siinä Jumala vanhurskauttaa ihmisen julistamalla hänet vanhurskaaksi. Vanhurskauttaminen riippuu kuten kelpuuttaminenkin arvostelijan ratkaisusta, siis tässä tapauksessa Jumalan tuomiosta. Syntinen ihminen voi kelvata Jumalalle. Jumalan silmissä hän on kelpo ihminen, koska Jeesus on uhrautunut hänen puolestaan. Syntiensä tähden ahdistunut Luther löysi rauhan, kun hän käsitti, että kaikkivaltias Jumala vanhurskauttaa eli kelpuuttaa syntisen ihmisen julistamalla tämän vanhurskaaksi oman Poikansa syyttömän kärsimyksen tähden.

Viisi juhlaa ja käärröä

Kirjoituksiin kuuluu yhtenäisen viiden kirjan joukko. Näitä kutsutaan juhkakääröiksi. Kolmen juhlan vietosta, eli pääsiäisen, viikkojuhlan (helluntain) ja lehtimajanjuhlan vietosta määrätään Laissa. Ne liittyvät israelilaisten vaellukseen kohti Luvattua maata, ja niihin liittyy omat juhkakääröt.. Kahdesta muusta juhkakääröstä toinen kuuluu temppelein hävityksen muistopäivään ja toinen purimiin (Juhlia ja erityisesti pääsiäistä on esitelty jo ensimmäisen etapin katsauksessa.).

Pääsiäinen ja Laulujen laulu

Pesah eli pääsiäinen maaliskuun huhtikuussa *nisan*-kuun 15.–21 palauttaa mieliin Egyptin orjuudesta vapautumisen. 2. Moos. 12. luku.

Pääsiäisen viettoon kuuluu Laulujen laulun eli aikaisemmalta nimeltään Korkean veisun lukeminen. Pääsiäisenä alkavaan sadonkorjuuseen liittyy täten aistillinen rakkauslaulu. Laulun sanomaa voidaan tulkita niin, että se kuvaa Jumalan rakkautta kansaansa ja seurakuntaansa kohtaan.

Lain mukaan pääsiäistä tulee viettää joka vuosi kevätpäivän tasauksen aikoihin, kun täysikuu valaisee iltaa. Joosuan kirjan mukaan israelilaiset viettävät pääsiäistä Gilgalissa saavuttuaan Luvattuun maahan. Aikakirjoissa kerrotaan, että Jesajan toiminnan loppuvaiheessa elänyt Juudan kuningas Hiskia olisi jonkin aikaa Israelin tuhoutumisen jälkeen järjestänyt pääsiäisjuhlan. Hän olisi lähettänyt sekä Juudaan että Israeliin kutsuja molempien alueiden asukkaille viettämään pääsiäistä Jerusalemissa. Toisen kuninkaiden kirjan mukaan yhteistä pääsiäisjuhlaa vietetään Jerusalemissa vasta Juudan kuningas Josian aikana, kun tämä keskittää jumalanpalveluselämää pääkaupunkiinsa. Näihin aikoihin Jeremia aloittelee toimintaansa. Näin paikallisesta perheen ja suvun juhlasta kehitetään valtakunnallista. Samarialaiset viettävät edelleen meidän ajanamme joka kevät Garisimin vuorella pääsiäistä Lain määräysten mukaan.

Viikkojuhla eli helluntai ja Ruutin kirja

Kun pääsiäisenä alkanutta sadonkorjuuta on kestänyt seitsemän viikkoa, tulee Lain mukaan viettää viikkojuhla *shavuot* eli helluntai *sivan*-kuun kuudentena. Niin kuin pääsiäinen liittyy Egyptistä lähtöön, viikkojuhla muistuttaa, miten Jumala antaa Siinailla Israelille Lain kahden kuukauden kuluttua Egyptistä lähdöstä. 2. Moos.19–20; 3. Moos. 23:15–21.

Sadonkorjuun juhlaan kuuluu luontevasti kertomus betlehemiläisen Noomin moabilaisesta miniästä Ruutista, joka kokoaa tähtkäpaitä betlehemiläisen mahtimiehen Boasin pellolta. Sukulunastajana Boas ottaa leskeksi jääneen Ruutin vaimokseen, ja heidän poikansa Obedin pojasta lisaista tulee Daavidin isä.

Ruutin kirja voidaan käsittää siten, että tämä kertomus kumoaa väitteet, joiden mukaan Daavidin suku ei olisi kelvannut hallitsemaan Israelia. Vastustajat pystyivät väittämään, että moabilainen esiäiti Ruut pilaa kuninkaallisen sukutaulun, sillä moabilaisten jälkeläiset eivät Lain mukaan kelpaa Israelin kansan jäseniksi kymmenenessäkään polvessa. Daavidin suvun puhtauden puolustajat voivat osoittaa, että kirottujen moabilaisten jälkeläinen Ruut vain synnyttää lapsen jo hedelmällisen iän sivuuttaneen betlehemiläisen anoppinsa eli puhtaan juutalaisen Noomin puolesta. Tämän ilmaisee Ruutin kirjaan sisältyvä tärkeä uutinen, että Noomi on saanut pojan, ei siis Ruut. Daavid ja Salomo ovat tämän selityksen mukaan puhdasverisiä juutalaisia.

Suomen ylipääsimmi Simon Livson myönsi kysyttäessä, että Laissa todella Mooses kiroaa moabilaiset, jotka eivät antaneet Egyptistä Luvattuun maahan vaeltaville Israelin kansalle vettä ja leipää. Livsonin mukaan kirous koskee kuitenkin vain moabilaisia miehiä, koska tässä yhteydestä käytetään moabilaisista heprean kielen maskuliinimuotoa. Tämän selityksen mukaan Ruut ei siis kannu kirousta, vaan kelpaa malliesimerkiksi juutalaisuuteen kääntymisestä.

Lehtimajanjuhla ja Saarnaaja

Sukkot eli lehtimajanjuhla loka-, marraskuussa *tishri*-kuun 15.–22. yhdistää kuten pääsiäinen ja viikkojuhla Israelin vaelluksen Luvattuun maahan ja Kanaaninmaan sadonkorjuun. Autiomaavaelluksen muistoksi pystytetään majoja, joissa voidaan yöpyäkin, ja juhliataan samalla sadonkorjuun päättymistä. 3. Moos. 23:34–43; 4. Moos.29:12–34.

Lehtimajanjuhlassa luetaan kaiken turhuutta julistava Saarnaajan kirja. Sen alakuloiset elämänviisaudet huokuvat pettymystä ja hämmentävät montaa lukijaa. Saarnaajan haparoivalta vaikuttava usko voi myös rohkaista ja muistuttaa, että Uudessa testamentissa Jeesus ei sulje opetuslasten joukosta epäilevää Tuomastakaan.

Moni kristitty pahentuu, kun jumalankieltäjä tokaisee iankaikkisen elämän lupauksia halveksien: ”Mihin puu kaatuu, siihen se maatuu.” Kristityt eivät yleensä tiedä, että lause on melkein suora lainaus Saarnaajalta: ”Mihin paikkaan puu kaatui, siihen se jää. (vuoden 1938 käännös). Sen sanoma muistuttaa tuttua lausetta: ”Maasta olet sinä tullut ja maaksi pitää sinun jälleen tuleman.” Tämä ajatus kuuluu Raamattuun, mutta ei sisällä Raamatun koko sanomaa kuolemasta.

Tempppelin hävityksen muistopäivä ja Valitusvirret

Sekä Salomon että Herodeksen temppelein hävitystä muistetaan keskikesällä. juutalaisen kalenterin av-kuun yhdeksäntenä päivänä, hepreaksi *Tisha beAv*. Tämän merkkipäivän viettoon kuuluu Valitusvirsi lukeminen. Jerusalemissa tätä kirjaa luetaan temppeelialueen Länsimuurilla eli Itkumuurilla, missä näkyy

vieläkin vanhan temppelinmuurin alimpina kivinä Herodeksen temppelin valtavia rakennuskiviä Jeesuksen ajalta.

Tisha beAv on surun ja katkerien muistojen päivä, jolloin juutalaisen tulee paastota syömättä ja juomatta koko vuorokauden. *Av*-kuun 9. päivänä (heinä-elokuu) tuhoutui Salomon temppeli vuonna 586 eKr. ja Herodeksen temppeli vuonna 70 jKr. Monet muut juutalaisten katkerat muistot liittyvät tähän päivään.

Valitusvirssissä ei ilmoiteta tekijän nimeä, mutta kirjoitus on yhdistetty jo varhain profeetta Jeremiaan. Tämä vaikutti Jerusalemissa sen tuhon aikoihin, ja Valitusvirssissä toistuu moneen kertaan nimi Siion, joka esiintyy useasti Profeetoissa ja Psalmeissa, mutta muualla Kirjoituksissa äärimmäisen harvoin eikä lainkaan Laissa.

Purim ja Esterin kirja

Purim-juhlaa vietetään riehakkaasti kuukauden verran ennen pääsiäistä. Silloin juutalaiset lapset saavat meluta synagogassa pyörittämällä räikkiä, kun Esterin kirjaa luettaessa mainitaan juutalaisten vihollisen Hamanin nimi. Nuorelle polvelle muistutetaan, että Jumala kääntää vainoajien pahat juonet näiden itsensä vahingoksi. Lapset pukeutuvat Esterin kirjan henkilöiksi. Tytöt saavat tilaisuuden kilpailla kauneudesta: Kuka olisikaan kaunis kuin Ester ja kruunattaisiin kuningattareksi?

Muita merkkipäiviä

Rosh hashana eli (maallinen) uusivuosi on *tishri*-kuun 1. (syys-lokakuu). 3. Moos. 23:24. Siitä alkaa juutalainen kalenterivuosi. Vuosiluku lasketaan Lain antamisen tietojen perusteella maailman luomisesta. Uskonnollinen vuosi alkaa keväällä nisan-kuun 1. päivänä.

Jom kippur eli (suuri) sovituspäivä on *tishri*-kuun 10, (syys-lokakuu). Silloin juutalaisen tulee paastota syömättä ja juomatta koko vuorokausi. 3. Moos. 16:7- 31.

Simchat tora eli lain ilojuhla päättää lehtimajajuhla-ajan *tishri*-kuun 22. (loka-marraskuu). Silloin luetaan Viides Mooseksen kirja loppuun ja aloitetaan lukeminen Ensimmäisen Mooseksen kirjan alusta.

Hanukka eli 'käyttöön vihkimisen' juhla alkaa *kislev*-kuun 25 päivänä ja kestää kahdeksan päivää (marras-tammikuu). Se päättyy *tevet*-kuun 2. päivänä. Sitä vietetään häväistyn Jerusalemin temppelin uudelleen vihkimisen (165 eKr.) muistoksi. Ensimmäisenä iltana sytytetään "palvelijaksi" kutsuttu kynttilä. "Palvelijalla" sytytetään toinen kynttilä ja joka ilta yksi enemmän, viimeisenä iltana kaikki kahdeksan. 1. Makk. 4:59 ja 2. Makk. 10:6,8.

Uskonnollisia käsityksiä Kanaaninmaassa

Monella paikkakunnalla on ollut oma jumalansa. Vastaavasti koko kansaa on yhdistänyt usein oma jumala. Hallitsijaa on voitu pitää enemmän tai vähemmän jumalallisena olentona. Näin kansojen väliset sodat on koettu jumalien välisiksi kamppailuiksi, jotka osoittavat mikä jumala pystyy auttamaan oman kansansa voittoon. Kotimaassaan asuessaan Israelin heimot elivät läheisessä kosketuksessa toisten seemiläisten kansojen kanssa, ja juutalaisia houkuttelivat naapureiden uskonnot, joihin kuului Baalin, Aseran, Astarten ja Molokin palvonta. Sukukieliä puhuvien ihmisten kanssa he pääsivät melko helposti ajatusten vaihtoon myös uskonnon alalla

Profeettojen ajan Kanaaninmaan kansat tunsivat nimeltä lukuisia jumalia. Nämä olivat mies- tai naispuolisia ja usein keskenään sukua. Palvojat tunsivat yksittäisten jumalien vaikutusalat ja tiesivät jumaliensa keskinäiset sukulaisuussuhteet ja arvojärjestyksen. Jotkut jumalat liittyivät määrättyihin paikkoihin, joissa niitä palvottiin, toiset liittyivät luontoon, esimerkiksi sääilmiöihin, joita esiintyi eri vuodenaikoina. Samankaltaisia jumalia voitiin yhdistää. Käsitettiin, että yhtä jumalaa palvottiin usealla eri nimellä eri kansojen parissa samaan tapaan kuin kreikkalaisten Afrodite tunnettiin roomalaisten keskuudessa nimellä Venus. Raamatussa varoitetaan erityisesti Baalin, Aseran, Astarten ja Molokin palvomisesta.

Baal

Sana *baal* tarkoittaa hepreassa ja sen seemiläisissä sukukielissä omistajaa, herraa tai valtiasta. Jumalan nimenä baal voi tarkoittaa monien kansojen keskuudessa tunnettua Baalia, joka hedelmällisyyden ja erityisesti sään jumalana antaa ajallaan sateen mutta ilmestyy myös rajuilmoissa. Myös paikallisia jumalia voitiin kutsua baaleiksi. Baalia palvottiin laajalti Lähi-idässä ja Pohjois-Afrikassa Kaksoisvirranmaasta Egyptiä ja Välimeren länsiosan rannikkoja myöten. Kreikkalaiset samaistivat tämän seemiläisten kansojen jumalan oman ylijumalansa Zeuksen kanssa. Baalia tai baaleja palvottiin Rooman keisarikunnan alueella vielä 300-luvulla, kun kristinusko tuli hyväksytyksi ja pian sen jälkeen keisarikunnan valtioneuvoston.

Asera

Edellisessä Raamatun suomennoksessa puhutaan aseroista ja asera-karsikoista ja viimeisimmässä käänöksessä asera-paaluista ja asera-tarhoista. Nämä puiset palvontaesineet olivat saaneet nimensä naispuolisesta luonnon ja hedelmällisyyden jumalasta Aserasta, jota sanottiin ylijumala Elin puoliseksi ja joskus Baalin äidiksi. Baalin ja Aseran palvonta liittyivät usein yhteen. Kuningas Manasse sijoitti aseran jopa Jerusalemin temppelin alttarin viereen, mistä kuningas Josia sen poisti.

Astarte

Myös Astarte yhdistettiin usein Baaliin, ja joissakin kertomuksissa tämä jumalatar esiintyy Baalin puolisona. Astarte oli sotaisa mutta samalla rakastelun ja hedelmällisyyden jumala, joka yhdistettiin myös iltatähteen Venukseen. Astartea vastasivat kreikkalaisten Afrodite ja roomalaisten Venus.

Molok

Juutalaiset ovat karttaneet epäjumalien nimien lausumista samalla tavalla kuin Jumalankin nimen sanomista ääneen. Näin kuningasta tarkoittavaan sanaan *melek* on muutettu häpeää merkitsevän *boset* sanan vokaalit ja saatu epäjumalan nimeksi Molek tai Molok. Raamatussa puhutaan, miten Molokin palvojat panivat poikansa ja tyttärensä kulkemaan tulen läpi. Tämä ei välttämättä tarkoita, että lapsi olisi annettu polttouhriksi ja saanut siten surmansa, vaan lapsi on voinut saada ”tulikasteen”, jossa hänet on vihitty Molokin omaksi.

Persialaisten uskonto

Pakkosiirtolaisuuden myötä muuttui ympäristö, ja Kaksoisvirranmaahan siirretyt pakkosiirtolaiset tutustuivat muita kieliä puhuviin kansoihin. Näihin kuuluivat persialaiset, joiden kieli kuuluu indoeurooppalaiseen eikä seemiläiseen ryhmään. Heidän uskonnollinen elämänsä jäsenyksi toisella tavalla, ja heidän uskonnollaan niin kuin kielelläänkin oli kosketuskohtia Intian kanssa, missä on jumalien moninaisuuden keskellä noussut ajatus kaiken palautumisesta lopulta samaan jumaluuteen.

Assyrian ja Babylonian hallitsijoille voittoisat sotaretket olivat oman jumalan voittokulkua. Persian suurkuningas Kyyros toimi valloittamisissaan maissaan toisin kuin näiden aikaisempien suurvaltojen kuninkst. Kukistettuaan Babylonian Kyyros kunnioitti babylonialaisten keskuudessa heidän jumalaansa Mardukia, ja Egyptissä hän esiintyi jumalallisena faraona egyptiläisen uskonnollisuuden mukaisesti. Kyyros suhtautui suopeasti juutalaistenkin uskonnolliseen elämään. Pakkosiirtolaiset saivat palata ja rakentaa Jerusalemin temppelin uudelleen. Näin juutalaisten uskonnollinen ja kansallinen elämä pääsivät elpymään vanhassa kotimaassa.

Persialaisten keskuudessa oli kehittynyt zarathustralaisuus. Siinä lukuisien jumalien asemesta hallitsevaan asemaan nousee yksi, jota Esran ja Nehemian kirjoissa kutsutaan taivaan Jumalaksi. Tätä vastaan taistelevat pahat voimat, ja ihmisen tulee valita puolensa tässä kamppailussa. Taisteluun osallistuvat myös henkivallat. Elämä päättyy tällaisen käsityksen mukaan tuomioon, jossa pahat tuhoutuvat.

Toiset juutalaiset karttoivat uusia uskonnollisia ajatuksia, toiset halusivat oppia uusilta naapureiltaan. Saddukeukset torjuivat ajatukset enkeleistä, kuolleiden ylösnousemuksesta ja viimeisestä tuomiosta, koska näistä ei puhuta Laissa. Siinä Jumala palkitsee ihmistä siunaamalla hänet jo hänen elinaikanaan. Tämä vastaa tavallista oikeudenkäyttöä, sillä tuomioistuimessa syytös raukeaa, jos syyllinen kuolee. Kun fariseusten liike muotoutui pakkosiirtolaisuuden jälkeen, heidän käsityksissään näkyi yhtymäkohtia persialaisten kanssa. Fariseukset opettivat, että Jumala rankaisee kuoleman jälkeen vääryyden tekijää, joka ei ole kärsinyt rangaistusta elämänsä aikana. Saddukeusten mukaan Laki ei ole tätä mahdollisuutta esittänyt, mutta fariseukset löysivät Laista perusteita opetukselleen.

Jumalan lain noudattaminen vai hedelmällisyyden palvonta?

Vaikka profeetat varoittivat juutalaisia palvelemasta epäjumalia, niiden palvonta houkutteli monia, sillä hedelmällisyydenmenoihin osallistuville luvattiin runsasta satoa sekä nautintoja ja sukupuolista tyydytystä. Herran liitto Israelin kanssa nousi erilaiselta pohjalta. Laissa viitataan kansan menneisyyteen ja siinä avataan tie hyvään tulevaisuuteen. Elämää katsotaan laajemmasta näkökulmasta kuin ihmisen omasta. Jumalan kanssa tehty liitto tähtää Israelin menestykseen ja kansan elämän jatkumiseen, ei vain yksityisen ihmisen tarpeiden tyydyttämiseen. Monien esimerkkien avulla Laki todistaa, että yhteisön elämä jatkuu, kun se pysyy uskollisena Jumalalle. Kansa selviytyy vaikeista ajoista, kun se pitää mielessä käskyt. Laki ja Profeetat lupaavat, että Jumala ei anna omiensa tuhoutua kokonaan, vaikka synty vie kansaa kohti perikatoa. Kun yleensä uskonnollisuudessa ilmenee, miten ihminen antaa jumalalleen jotakin, jotta hän saisi tältä vastapalveluksena itselleen jotakin, israelilaisten pyhäkköteltassa uhripalvelus rakentuu laintaulujen ympärille. Keskeistä on Jumalan tahdon mukainen siveellinen ja uskonnollinen elämä.

Kun Daavid ja Salomo kehittävät Jerusalemissa Israelin kahdentoista heimon hallinnollisen ja uskonnollisen keskuksen ja Salomo rakentaa liitonarkun säilytyspaikaksi pysyvän temppelin, jumalanpalveluselämä kehittyi monipuoliseksi. Raamatussa kerrotaan temppelin komeudesta, sen lukuisasta papistosta ja muusta henkilökunnasta, sen vaikuttavasta jumalanpalveluksesta ja sen kultaisesta esineistöstä. Upeat kehukset vievät huomion pois Laista ja sen asemasta elämää hallitsevana voimana.

Muinaistieteellisissä kaivauksissa on todettu, että Israelin uskonnolliseen elämään on kuulunut Vanhan testamentin aikaan paljon muuta, kuin mitä Laki määrää. Jotkut kuninkaat jäljittelivät muita uskontoja ja jopa toivat niiden tunnusmerkkejä Jerusalemin temppeliin. On löytynyt kirjoitus, jossa puhutaan Jahvesta ja

tämän Aserasta kuin kahden jumalan pariskunnasta. Vaikka tällainen asetelma tuntuu mahdottomalta Israelin uskonnon piirissä, se vastaa sitä kuvaa, minkä Profeetat antaa. Raamatun kirjoittajat osoittavat järkyttyneinä, miten Israel on luopunut omasta uskostaan eikä noudata Lakia. Tätä luopumusta verrataan aviorikokseen.

Vanhassa testamentissa pappien tehtävänä on säilyttää Lain tuntemus. Jumalanpalveluselämään liittyy myös profeettoja, jotka antavat lausuntoja ajankohtaisista asioista ja neuvovat hallitsijoita. Kuninkaan tulee puolestaan seurata Lain noudattamista. Siksi Edellisissä profeetoissa arvioidaan jokaista kuningasta sen mukaan, miten hän suhtautuu Lakiin, ja Jälkimmäisissä profeetoissa arvostellaan kovin sanoin pappeja ja profeettoja siitä, että näiden elämä ja toiminta eivät vastaa Lain opetuksia. Näin eettinen monoteismi tulee esiin Profeetoissa.

Pappi Esra lukee pakkosiirtolaisuuden jälkeen Lain koko kansalle, ja tämä lupaa sitä noudattaa. Lain merkitys laajenee näin, kun se tehdään tutuksi tavallisille kansalaisille, ja samalla Lain noudattamisesta tehdään koko kansaa yhdistävä side. Laki turvaa juutalaisten itsehallinnon Persian valtakunnassa, sillä Persian suurkuningas järjestää laajan maansa hallinnon siten, että sen eri kansoille annetaan mahdollisuus järjestää elämänsä omien lakiensa mukaan. Vanha Laki tarjoaa näin juutalaisille tilaisuuden saada itsehallinto oman ylipappinsa alaisina. Tässä tilanteessa Laista kirjallisessa muodossa tulee elintärkeä Juudean kansalliselle elämälle. Sitä voidaan uuden tilanteen mukaisesti päivittää, mutta periaatteessa se on vanha Mooseksen laki monien sukupolvien takaa. Pakkosiirtolaisuuden jälkeen korostuu entisestään se, että juutalaisen elämää ohjaa Laki eivätkä hänen omat mielihalunsa tai pyrkimys elää niin kuin muutkin. Tämä eristää juutalaisia muista ihmisistä mutta vahvistaa juutalaista kansaa sukupolvesta toiseen.

Assyriaan vietyjen israelilaisten paluusta ei kerrota Vanhassa testamentissa, mutta Babyloniaan vietyjen Juudan kuningaskunnan johtajien paluuta pakkosiirtolaisuudesta ja vanhan kotimaan jälleenrakennusta kuvataan sekä Profeetoissa että Kirjoituksissa. Kansaa yhdistävät uudessa vaiheessa Pyhäkön ja Lain lisäksi Profeetat ja Kirjoitukset sekä vuotuiset juhlat ja perinteinen elämänjärjestys.

KAHDESTOISTA ETAPPI
Tuiran kirkossa 3.10. 2019

Historiaa arkistojen ja näkyjen perusteella

Aikakirjat
Esra ja Nehemia
Daniel

Nouse Jumala, saata maan päällä oikeus kunniaan! Sinun ovat kaikki kansat. Ps. 82:8